

RNDr. Ivan Jarolímeck, CSc. – 60-ročný (pozdraz priateľovi)

11. júla 2014 sa dožíva významného životného jubilea – 60 rokov – popredný slovenský botanik (fytocenológ) RNDr. Ivan Jarolímeck, CSc.

Narodil sa v krásnom horskom prostredí Novej Bane na Pohroní, rané detstvo však strávil v nie príliš vzdialenej Kremnici. Odtiaľ sa Jarolímeckovi po niekoľkých rokoch presťahovali do Bratislavy, kde Ivan v r. 1960–1973 vychodil základnú školu a absolvoval prírodovedne zamerané gymnázium na Borskej ulici. Po maturite sa prihlásil na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského, odbor biológia, kde štúdiom so špecializáciou geobotanika úspešne ukončil v júni 1978 štátnou záverečnou skúškou a obhajobou diplomovej práce Synantropné spoločenstvá juhozápadnej časti Malých Karpát. V apríli 1980, po vykonaní rigorózneho skúšky a obhajobe rigorózneho práce Ruderálne spoločenstvá juhozápadnej časti Malých Karpát na Katedre botaniky Prírodovedeckej fakulty UK, získal titul RNDr. Vedúca jeho diplomovej aj rigorózneho práce RNDr. Terézia Krippelová, CSc. ho neoficiálne viedla aj počas internej aspirantúry a zostavovania kandidátskej dizertačnej práce Ruderálne rastlinné spoločenstvá Bratislavy, ktorú obhájil v r. 1984 na vtedajšom Ústave experimentálnej biológie a ekológie CBEV SAV.

Jeho profesionálny život je trvale spojený s Botanickým ústavom SAV (v r. 1975–1990 Sektor botaniky ÚEBE CBEV SAV), najmä s Oddelením geobotaniky. V budove oddelenia na Sienkiewiczovej ulici pracoval už počas štúdia ako pomocná vedecká sila u dr. Krippelovej, ktorá (ako vyplýva aj z vyššie uvedených riadkov) významne ovplyvnila jeho ďalšie profesionálne smerovanie. Po absolvovaní vysokej školy tu nastúpil na študijný pobyt a internú aspirantúru, po úspešnom ukončení ktorej sa stal zamestnancom ústavu. V r. 1990 ho kolegovia zvolili za vedúceho Oddelenia geobotaniky obnoveného Botanického ústavu SAV; túto funkciu zastával do r. 1995. Od r. 1990 bol zároveň zástupcom riaditeľky Botanického ústavu SAV dr. Gašparikovej, ktorú v r. 1998 vystriedal vo funkcii. Ústav úspešne vedie až doteraz, pričom značnú časť pracovného času venuje vytváraniu podmienok pre prácu svojich kolegov. Aj keď mnohí z nás možno s nostalgiou spomínajú najmä na starostlivo udržiavané exteriéry bývalého ústavu na Dúbravskej ceste, medzi najvýznamnejšie Ivanove počiny vo funkcii riaditeľa ústavu nesporne patrí sústredenie všetkých oddelení v dôstojných a účelne zariadených priestoroch novopostavenej budovy Botanického ústavu v areáli SAV (2009), ktoré ho stálo nemalo času, úsilia a trpezlivých rokovanií.

Hoci jeho „srdcovou“ témou ostáva synantropná flóra a vegetácia, s rovnakým záujmom sa venuje aj štúdiu najrôznejších segmentov prirodzenej vegetácie, či už na Slovensku, alebo v bližšom či vzdialenejšom zahraničí. Jeho terénne zápisníky sa tak už roky plnia aj zápismi lesných, krovinových, lemových, pasienkových, xerothermných, skalných i mokradňových fytoocenóz, od nížin až po vysokohorské rastlinné spoločenstvá. Počas pôsobenia na Botanickom ústave absolvoval viaceré kratších i dlhodobějších zahraničných výskumných expedícií a študijných pobytov. Bohaté výsledky (v podobe série publikácií) priniesli najmä niekoľkomesačné výskumné pobyty v Severnej Kórei (1987, 1989), kde v spolupráci s ďalšími kolegami zo Slovenska, Čiech i kórejskými botanikmi podrobne študoval všetky typy tamojšej vegetácie. Veľmi cennou a užitočnou pomôckou pre záujemcov o tamojšiu dendroflóru je ilustrovaný komentovaný prehľad severokórejských drevín (Kolbek J., Kučera M., Jarolímeck I. & Valachovič M., Distribution and

phytocoenology of selected woody species of North Korea, Průhonice, 2001). Počas sympózií v Taliansku aktívne pôsobil v pracovnej skupine IAVS pre prehľad rastlinných spoločenstiev Európy.

Jeho profesionálny záujem sa však neobmedzuje len na klasickú fytoecenológiu. Prakticky od otvorenia hraníc spolu s ďalšími kolegami dlhodobo študuje dynamiku travinno-bylinných ekosystémov na nive rieky Morava. Na prelome tisícročí sa aktívne podieľal na mapovaní biotopov Slovenska, neskôr na projekte Manažmentové modely pre údržbu, ochranu a obnovu biotopov. V rokoch 1993–1994 sa v rámci programu „Darwin Initiative“ zúčastnil školení v Anglicku, zameraných na analýzu vegetačných dát s cieľom ich využitia pre aktívny manažment životného prostredia. Na jeho podnet sa na oddelení geobotaniky už začiatkom 90. rokov začala budovať elektronická databáza fytoecenologických zápisov. Spoluprácu s informatikami vzdelanými kolegami využil na zostavenie softvérového programu Fytopack (Jarolímek & Schlosser, *Biológia* 52: 53–59, 1997), zameraného na ukladanie a spracovanie fytoecenologických dát, a v r. 2004 spolu so synom Karolom zostavil jeho zdokonalenú a užívateľsky „pohodovejšiu“ verziu. Viaceré funkcie tohto programu boli neskôr včlenené do medzinárodne používaného programu Turboveg. V posledných rokoch spolu s ďalšími kolegami z oddelenia buduje aj databázu nepôvodných rastlinných druhov zaznamenaných na území Slovenska (DASS), ktorá v súčasnosti obsahuje údaje o výskyte a rozšírení ca 900 taxónov cievnatých rastlín.

Od vzniku vedeckých grantových agentúr na začiatku 90. rokov sa aktívne podieľal aj na riešení rôzne zameraných vedeckých projektov. Doteraz viedol tri medzinárodné a tri domáce projekty, v štyroch ďalších bol zástupcom zodpovedného riešiteľa. V súčasnosti je spoluriešiteľom projektov „Európsky informačný systém pre cudzokrajné druhy – COST“ a „Vegetácia jelšových lesov – úloha zonálnych a stanoviskových gradientov v azonálnej vegetácii“. Výsledky výskumu formou prednášok a posterov pravidelne prezentuje na domácich i zahraničných vedeckých podujatiach.

Počnúc botanicou prvotinou (*Anthriscetum trichospermae* im Gebirge Malé Karpaty (Slowakei). *Folia Geobot. Phytotax.* 14: 355–366, 1979) jeho doterajšia publikačná aktivita zahŕňa 4 knižné publikácie, 21 kapitol v monografiách, 41 príspevkov v karentovaných domácich i zahraničných časopisoch, 18 príspevkov v zahraničných nekarentovaných časopisoch, 45 príspevkov v domácich nekarentovaných časopisoch a 23 príspevkov v zborníkoch (podrobnú bibliografiu pozri Zaliberová in *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 36, 1: 116–127, 2014). Spomedzi knižných publikácií si dovoľím vyzdvihnúť dve významné monografie, ktorých je Ivan spoluautorom či ko-editorom: *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 2. Synantropná vegetácia* (Jarolímek, Zaliberová, Mucina & Mochnacký, 1997) a *Diagnostic, constant and dominant species of the higher vegetation units of Slovakia* (Jarolímek & Šibík, eds, 2008); významným spôsobom prispel aj k zostaveniu 4. zväzku edície *Rastlinné spoločenstvá Slovenska. Vysokohorská vegetácia* (Kliment & Valachovič, eds, 2007). Za publikáciu *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 2. Synantropná vegetácia* mu bola v r. 1999 (spolu s dr. Zaliberovou) udelená Pamätná Holubyho medaila Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV; za publikáciu *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 4. Vysokohorská vegetácia* (spolu s ďalšími spoluautormi) prémia Slovenského literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2007 v kategórii biologické a lekárske vedy.

Príbúdajúce roky a profesionálne „zrenie“ zvyčajne so sebou prinášajú aj ďalšie povinnosti spojené s rôznymi funkciami. Už s ohľadom na pozíciu riaditeľa ústavu a vedúceho vedeckého pracovníka sa im vyhol ani Ivan. Postupne pôsobil/pôsobí ako predseda Atestačnej komisie Botanického ústavu SAV, člen Vedeckého kolégia SAV pre biologicko-ekologické vedy, člen vedeckých rád Ústavu zoológie SAV, Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, predseda Poradného zboru Arboréta Mlyňany, člen Komisie vrchného riaditeľa peňažného úseku Národnej banky Slovenska, člen redakčného rád časopisov *Bulletin Slovenskej botanickej spoločnosti* (Bratislava), *Thaiszia-Journal of Botany* (Košice), *Beskydy* (Brno), *Ukrainian Phytosociological Collection* (Kyjev), podpredseda spoločnej odborevej komisie pre odbor doktorandského štúdia botanika, člen komisií pre rigorózne a štátne skúšky v študijnom odbore biológia, špecializácia botanika a ekológia.

Popri náročnej vedeckej a organizačnej práci nezabúda ani na výchovu mladej generácie. Na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave prednášal výberové predmety „Synantropná vegetácia“ a „Využitie numerických metód na spracovanie vegetačných dát“. Vyuškolil viacerých diplomantov a doktorandov, z ktorých niektorí sú už v súčasnosti jeho kolegami a významnými spoluautormi (viď napr. Medvecká et al., Inventory of the alien flora of Slovakia. *Preslia* 84: 257–309, 2012).

V čoraz vzácnejších voľných chvíľach relaxuje pri práci na drevnici v Javorníkoch, príp. v záhradke alebo pri drevomodelárskom náčiní na chalupe v Jakubove. K chvíľam oddychu neodmysliteľne patrí aj gitara a melodické piesne, ktorými Ivan kolegom a spolupracovníkom spríjemňuje večerné chvíle počas terénneho výskumu či pobytu na drevnici už od študentských čias (nie každý z kolegov asi vie, že ako študent bol členom hudobnej skupiny Rákosníci, s ktorou sa zúčastňoval na mládežníckych hudobných festivaloch).

Už počas vysokoškolských štúdií, v r. 1977, vstúpil do Slovenskej botanickej spoločnosti a v r. 1981 aj do vtedajšej Československej (od r. 1993 Českej) botanickej spoločnosti. V rokoch 1985 až 1996 bol členom Hlavného výboru SBS, v období 1985–2011 pôsobil striedavo ako podpredseda a tajomník Sekcie pre výskum synantropnej flóry a vegetácie. K činnosti Slovenskej botanickej spoločnosti prispel tiež viacerými prednáškami, ako aj spolupracou pri organizovaní významných medzinárodných podujatí poriadaných pod záštitou SBS, najmä sympózií „Synantropná flóra a vegetácia“ a konferencií „Synantropná flóra a vegetácia sídliť“. Po rozdelení Československa sa spolu s dr. Kolbekom, vedúcim Geobotanického oddelenia BÚ AV ČR, podieľal na organizovaní pracovných stretnutí českých a slovenských geobotanikov, konaných striedavo v Čechách a na Slovensku. Slovenská botanická spoločnosť pri SAV mu za zásluhy o rozvoj botaniky a prínos pre Spoločnosť udelila titul Zaslúžilý člen Slovenskej botanickej spoločnosti (2004). Hlavný výbor SBS na zasadnutí v decembri 2013 ocenil jeho mimoriadne zásluhy o rozvoj botaniky a Spoločnosť schválením návrhu na udelenie titulu Čestný člen Slovenskej botanickej spoločnosti. Česká botanická spoločnosť mu v marci 2014 za jeho odborný prínos ako aj významné zásluhy o udržanie a rozvoj botaniky na Slovensku a prínos k rozvoju vzťahov medzi českými a slovenskými botanikmi udelila titul Čestný člen Českej botanickej spoločnosti.

S Ivanom sme sa spoznali pri nástupe na vysokú školu. Stretávali sme sa nielen na prednáškach a cvičeniach, ale aj na zasadnutiach Geobotanického študentského vedeckého krúžku, členmi ktorého sme boli vďaka osobnosti prof. Šomšáka a agitácii jeho manželky už od 1. ročníka štúdia. Hoci ja som bol ustanovený „zhora“ ako vedúci študijnej skupiny, neformálnou dušou tohto malého kolektívu bol prakticky od začiatku on. Vďaka jeho činnosti som spolu s ďalšími mimobratislavskými spolužiakmi mal možnosť bližšie spoznať Bratislavu a prírodu priľahlej časti Malých Karpát a Záhorskej nížiny. V treťom ročníku sme sa spolu s niekoľkými ďalšími spolužiakmi prihlásili na špecializáciu geobotanika a systematická botanika. K exkurziám do širšieho okolia Bratislavy onedlho pribudli nezabudnuteľné pobyty v útulnej drevničke na Grúniku v Javorníkoch, ktorú Ivan kúpil a zrekonštruoval spolu s viacerými spolužiakmi zo strednej školy. Naša vzájomná spolupráca, vďaka spoločným záujmom a dlhoročnému priateľstvu, neustala ani po mojom odchode z Bratislavy. Stretávali sme sa, a stále stretávame, pri výskume rôznych území a vegetačných typov, počnúc štúdiom flóry a vegetácie Drienčanského krasu (1980) a končiac súčasným štúdiom lesných a krvinových spoločenstiev Slovenska. Úprimne ma teší vysoký počet spoločných publikácií, od drobných článkov po súbornejšie štúdie a kapitoly v monografiách. Rovnako separáty jeho prác, tradične podpísané „kamarátovi Janovi venuje Ivan“.

S jeho osobou sa (zrejme nielen mne) spájajú nasledovné, preňho charakteristické vlastnosti: pracovitosť, skromnosť, obetavosť, priame a čestné jednanie, rozvážnosť, zásadovosť, náročnosť a kritický prístup voči sebe i druhým, ale aj nefalšovaná srdečnosť, družnosť, ústretovosť, vľúdny a priateľský prístup ku kolegom, trezrlivé vypočutie si názoru druhých. Zrejme aj tieto vlastnosti podporili jeho dlhoročné pôsobenie vo funkcii riaditeľa Botanického ústavu, ktoré jeho dlhoročná kolegyňa a spolupracovníčka dr. Zaliberová vo vyššie spomenutom príspevku k životnému jubileu výstižne charakterizovala slovami SLUŽBA (najmä voči podriadeným) a ČLOVEČINA.

Milý kamarát Ivan, v mene svojom i kolegov Ti želám ešte veľa osobných i pracovných úspechov, dobré zdravie, krásne chvíle oddychu na Tvojej obľúbenej dreveničke či pri záhradníčení a „stružlikaní“ v Jakubove, veľa rodinnej pohody a potešenia z vnúčika. Nech Ťa nohy ešte dlho nosia po slovenských horách i dolinách, ale aj po prírode ďalších krajín, do ktorých sa ešte hodláš vybrať. Nech Ti fotoaparát a najmä počítač spoľahlivo slúžia, aby sme sa mohli ešte dlho tešiť z krásnych profesionálnych záberov a kvalitných publikácií. Mnoha ľjeta!

Ján K l i m e n t

Přehled publikací je uveden v jubilejním článku M. Zaliberové v časopisu Bulletin Slovenskej botanickej spoločnosti 36/1: 116–127.